

Fra Nank'ou-passet og Den Store Mur.

Af

K. Wulff.

Gennem hele Kinas lange historie har dets politiske og kulturelle tyngdepunkt ligget i landets nordlige del, landet nord for Yangtse; der, i egnene omkring Huang-ho, er den kinesiske civilisation udformet, der har de første statsdanelser fundet sted, og derfra blev, i det 3. årh. f. C., hele Kina samlet til eet rige, som alle omskiftelser til trods dog i det hele er vedblevet at være en kulturel og, om end med lange afbrydelser, en politisk enhed.

Befolkningen i hine egne har fra ældgammel tid været bosiddende, fredsommelige agerdyrkere, hvis fast byggede sociale organisation helt var baseret på den intense udnyttelse af den frugtbare jord, som binder til stedet, og hvis ve og vel afhang af det mål af uforstyrret ro, der forundtes dem til disse fredelige sysler. Men på de uhyre sletter nord og vest for deres land, i Manchuriet, Mongoliet, Turkestan, har det fra de ældste næsten til de seneste tider været en sydende hexekedel, et evigt frem og tilbage, en indbyrdes skubben og pressen og trængen af nomadiserende rytterfolk, kvægopdrættere uden faste bopladser, der drev deres hjerde, deres eneste rigdom, hen over vide strækninger, alt efter hvor de fandt vand og græsning, rå og hårdføre og altid rede til, når lejlighed gaves, og især når naturforholdene ikke var deres næring gunstige, at hjælpe sig selv ved rov og overfald; derfor også røver- og krigerfolk, der forstod at gribe enhver chance, hurtige og bevægelige, der i vilde sværme rasede frem til angreb og lige så hurtigt veg ud og strømmede tilbage, når modstanden blev for stærk. Det var et utal af stammer og horder, små og store, af højst forskellig afstamning og sprog, som snart side om side, snart afløsende hinanden befolkede disse egne, folk af tyrkisk, tungusisk, manchuisk, mongolsk, tibetansk æt, og sikkert meget andet, hvorom vi ingen viden har ud over de navne og de knappe beret-

ninger om deres oftest kortvarige blomstring, som læses i de kinesiske krøniker; trods alle forskelligheder i mangt og meget, som vi også hører om, og som ikke udvaskedes gennem den overordentlig stærke raceblanding, som må have fundet sted, var disse folk dog i det store og hele næppe så meget forskellige: den fælles levemåde gav dem og deres færd et præg af ensartethed.

Fra Arilds tid har det været således, at store riger pludseligt opstod iblandt dem, men snart faldt sammen igen eller veg for andre; adrig var det faste statsdannelse: snart en, snart en anden af de talrige nomadestammer fik under kraftfulde høvdinge en pludselig stærk overvægt, tvang andre ind under deres ledelse, tilintetgjorde de modstridende, og ved de underkastedes hjælp erobrede de nye lande, sammenholdt af den stærkes autoritet og ved den fælles lyst ved kamp og rov. Langt mod syd og endnu meget længere mod vest, dybt ind i Europa, spredte de skræk; for det er disse bevægelser, som direkte og indirekte affødte de store folkevandringer i vor verdensdel. Således var disse lande i Asiens indre en evig kilde til uro og til katastrofer, der kunde forplante sig til de fjærneste egne; hvad under da, at deres naboer, kineserne, hvis land var rigt og højt udviklet, gennem næsten hele deres årtusinder lange historie har måttet lide forfærdeligt under dette naboskab! Kineserne nåede aldrig til en fast og bestandig politik overfor de nordlige barbarer, og en sådan vilde vel heller ikke have været mulig overfor fjender af denne art; var det opgangstider med kraftige herskere i Kina, kunde de dog så nogenledes holdes i skak, og gang på gang er kinesiske hære trængt dybt ind i deres land for at ave dem og har skaffet pusterum for en kort tid — mangan gang dog også blot for at hente sig brådne pander, og de kinesiske beretninger lægger ikke skjul på, at det kunde være ikke tusender men titusender, som da måtte bide i græsset. Men selv den stærkeste magtudfoldelse kunde aldrig bringe orden i disse viggende masser. Kom der så tider, hvor Kina var svagt gennem indre strid og splittelse, så var ingen modstand mulig: de rige lande, der øvede en uimodståelig tiltrækning, oversvømmedes år efter år af de hærgende rytterskarer, der brusede frem under mord og brand, røvede og skændede og bortførte mennesker og kvæg og andet bytte. Intet frugtede: man søgte at købe sig fri ved rige gaver til de barbariske høvdinge, ligefrem ved årlige afgifter og tributer, man gav dem kinesiske prinsesser til ægte, man søgte at gøre dele af disse nomadestammer bosiddende indenfor Kinas grænser for at danne et værn; enten blev de snart ganske absorberet, gik op i den kinesiske befolkning, eller de udvandrede igen. Deres farligste fjende var den kinesiske kultur og dens bløddagtgørende indvirkning; vi ved det bl. a.

fra den tyrkiske khan selv, som omkr. 730 e. C. rejste de bekendte Orkhon-indskrifter, der som et værdifuldt supplement til de kinesiske historier giver os et farverigt og livfuldt billede af en epoke i et af disse rigers omskiftelige og kampfyldte historie. Grundet på egen skæbnesvanger erfaring advarer han i indtrængende og bevægede ord sit folk mod at lade sig friste af Kinas forfinede civilisation og dens goder, som allerede engang næsten havde hidført dets undergang. Eller fra beretningen om, hvorledes den kloge gamle statsmand, der, selv opdraget i Kina, var netop denne tyrkerkhans rådgiver, fik sin milde og fredsæle fyrste til at opgive tanken om efter kinesisk forbillede at bygge befæstede stæder og indføre kinesisk religion: hvis tyrkerne byggede by, vilde kineserne med deres ubegrænsede hærmasser let kunne knuse og tilintetgøre dem og bringe dem under åget; kun ved det nomadiserende liv var det muligt at bryde frem, når lejligheden var gunstig, og at vige tilbage, når forholdene bød det; så hjalp masserne ikke kineserne noget, de gik af sig selv til grunde af sult og tørst. Og religionerne var kun skabt til at gøre menneskene milde og vegé, bryde deres modstandskraft og hårdførhed — det er ikke noget for os! Og først sent, meget sent er da også steppennomaderne hørt op med at være Nordkinas svøbe. Gang på gang har de ned gennem tiderne sat sig fast indenfor Kinas beskyttende bjerge, dannet stater der eller endog gjort sig til herrer over hele Kina; af dettes tre sidste dynastier kom de to fra de nordlige stepper. Men hver gang viste det sig så også, at de ikke kunde bestå overfor den overlegne kultur: meget hurtigt blev de altid selv opslugt af den og blev mere kinesere end barbarer.

Fra en grå oldtid af har disse rytternomader spillet altid den samme rolle i Kinas historie. Det berettes, at man har haft betegnelser for dem allerede i den halvmythiske tid, og gennem hele den historiske tid har vi efterretninger om dem: Kinas første store historieskriver, Sze-ma Ch'ien (c. 145—80 f. C.), helliger allerede de såkaldte Hsiung-nu, hvis navn identificeres med hunnernes, et eget kapitel, og senere tider har fulgt dette forbillede, således at vi i snart sagt hver af dynastihistorierne efter ham finder flere eller mindre udførlige skildringer af et stadig stigende tal af disse nabofolk. Så tidligt som fra det 14. årh. f. C. har vi en sikkert historisk beretning om, hvorledes en kinesisk fyrste i den sydlige del af landet indenfor den store Huang-ho-bue i det nuværende Shensi sammen med sit folk måtte vige for „hunnernes“ tryk og søge bopladser på et mindre udsat sted. I det 12. årh. dannede de samme „hunner“ et større rige i Mongoliet, som døg efterhånden forfaldt; omkr. 700 trængte de frem helt ind i det nuværende Shantung og blev først standset udenfor hovedstaden

i den store stat Ch'i; et halvt århundrede senere fordrev de fyrsten af Chou fra hans land i Shensi, og ved slutningen af 3. årh. rejste de igen et mægtigt rige, som affødte en hel folkevandring mod vest og sydvest; et århundrede senere igen belejrede de selve kejseren af det unge Han-dynasti, som måtte købe deres gunst ved en kinesisk prinsesse. Imellem disse katastrofer lå en mængde andre, og først henimod slutningen af det 2. årh. f. C. blev de eftertrykkelig drevet tilbage. Men andre indtog snart deres plads og deres land, Wu-huan og Hsien-pei og Juan-juan og endelig omkring midten af det 6. årh. e. C. de tyrkere, som vi kender fra Orkhon-indskrifterne, og hvis rige en tid lang strakte sig helt til Persiens grænser; fra græsk side har vi beretninger om gesandtskaber frem og tilbage mellem deres khaner og kejseren af Byzantion. Og således gik det videre lige til Mongoler-tiden. I tiden 265—534 har vi en række, tatariske stater på kinesisk jord, og det samme gentog sig efter T'ang-dynastiets fald i begyndelsen af det 10. årh., hvor foruden et par mindre stater tre stærke riger igennem 300 år havde store dele af Nordkina i deres magt; de stadige angreb fra det ene af disse tvang endog det kinesiske kejserhus Sung til at forlægge sin residens fra Nanking endnu længere mod syd til Hangchou. Og disse afløstes ved midten af det 13. årh. igen af mongolerne, der i over 100 år var hele Kinas herrer; efter deres fordrivelse i 1368 fik Kina igen et kinesisk dynasti, Ming, men det varede lige til omkring år 1500, inden deres hyppige angreb og forsøg på påny at vinde magten var strandede, og Mongoliet dermed endelig havde udtømt al sin offensive kraft. Men efter Mongoliet fulgte Manchuriet, og allerede før midten af det 17. årh. var atter hele Kina under de nordlige naboers herredømme: Ch'ing-dynastiet, der først blev styrtet ved revolutionen i 1912.

På denne baggrund må man se det mægtige bygningsværk, som blev anlagt til værn for Kinas nordgrænse, og som nu kun står som et gribende og næsten ubegribeligt vidnesbyrd om en kraftudfoldelse så uhyre, at den under andre forudsætninger vilde være ganske forståelig, og som derfor også ofte nok er blevet betragtet som et ægte kinesisk snurrepiberi, blot af formidable dimensioner: Den Store Mur. Man kunde måske fristes til at tænke, at de historiske fakta, således som de også er antydet i det ovenstående, noksom har bevist dens uvirksomhed og mangel på evne til at beskytte de indenfor den liggende egne; utvivlsomt vilde det være urigtigt. Ganske vist, de store katastrofer har den ikke kunnet afværge, når fjendens expansionskraft var på højdepunkterne, og også ellers har den sikkert mange gange svigtet; hvorved dog må tages i betragtning, at den ikke til alle tider har været så mægtig, som dens nuværende tilstand viser, at

den var i sine bedste perioder — derom lidt mere senere. Men også bortset herfra kan man rolig påstå, at den ingenlunde har været blot en stor gestus, thi imellem de store og uimodståelige indfald, har jo en uoverskuelig mængde af mindre alvorlige angreb fra nord fundet sted, og man behøver ikke at læse ret meget i de kinesiske historiers beretninger om de nordlige naboer for at få et levende indtryk af, at denne befæstningslinie — som ikke overalt og altid var en mur; det hyppigst brugte udtryk karakteriserer den blot som grænsespærring — har betydet overordentlig meget. Allerede det moralske indtryk må have været stærkt; men også rent praktisk som befæstning har den ganske utvilsomt gjort sin virkning.

Langs med praktisk talt hele Kinas nordlige rand, fra øst til vest gennem $\frac{1}{3}$ af hele Asiens bredde, strækker Den Store Mur sig, bugtende sig i en ubrudt linie, der i sine hovedtræk kan følges på ethvert nogenlunde godt kort over Kina, hen over Nordkinas bjerge, op over de højeste rygge, 4000 fod over havet, ned gennem de dybeste kløfter, på sine steder stigende 1000 fod fra dal til top; aldrig går den af vejen for selv de vanskeligste terrainforhold, søger kun den bedste forsvarslinie. På lange strækninger er den dobbelt: man finder en ydre mur og indenfor den, mange mil længere mod syd, en indre befæstningslinie af samme mægtighed og af hundreder af kilometers længde. Og fra murlinien, der forløber fra øst til vest, fører en arm sydpå, henved 350 km lang, til særlig beskyttelse for Pekingsletten og hovedstaden mod angreb vestfra, gennem de meget udsatte provinser Shensi og Shansi. Hele murens samlede længde, som den i mægtige bugtninger og med alle sine sløjfter og udløbere snor sig gennem 24 længdegrader omtrent fra Roms højde, er ikke nøjagtig kendt; man beregner den til 1500 engelske mil, andre dog til langt mere. Materialet hvoraf og måden hvorpå den er bygget, er forskellige i de forskellige afsnit af helheden; hele den vestligste del er en 4—5 m høj jordvold, på andre steder består den af ophobede stenmasser uden bindemiddel, $2\frac{1}{2}$ m høje; så igen af til en virkelig mur sammenføjede granitblokke; men hele det afsnit, som ligger i provinsen Chihli og beskytter Pekingsletten, og som er omtrent 100 danske mil langt, er af den mægtige bygningsart, som vi skal se senere: et granitfundament på 6 m bredde, hvorpå er bygget en 6—8 m høj og 3 m bred, med jord og sten udfyldt mur af store brændte murstensblokke, næsten 2 fod lange.

En udflugt til Den Store Mur hører med til det faste program for enhver turist, der kommer til Peking, om det så kun er for få dage;

og med rette — ikke blot for murens skyld for resten, men også for landskabets. Den er desuden bekvem at foretage, kan gøres på en

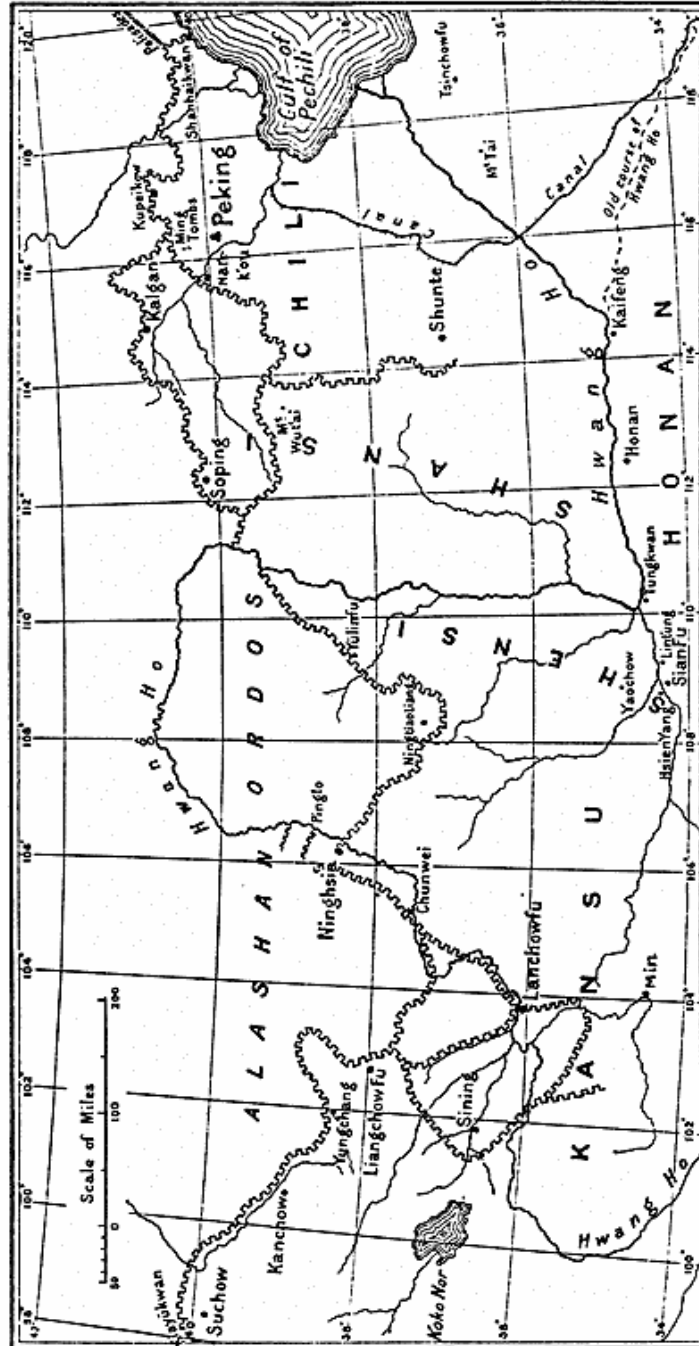

Fig. 1. Kortskezze med Den store Mur.

dag, men kombineres gerne med et besøg ved de berømte Minggrave, de 13 kejsersgrave, der ligger i nærheden i et dalstrøg af stor landskabelig skønhed; man bruger da to Dage, idet man overnatter ved

stationen Nank'ou udenfor byen af samme navn, hvor der netop med henblik på disse seværdigheder findes to ret gode hoteller. Nank'ou er forbundet med Peking ved en bane, der herfra fører op gennem bjærgene, Pekings „nordlige bjærg“, op til Kalgan, hvor flere karavaneveje gennem Mongoliet løber sammen; denne bane — den eneste for øvrigt, der helt og holdent er bygget af kinesiske ingeniører og med kinesisk kapital, og et meget betydeligt og interessant anlæg — er hovedforbindelseslinien mellem Mongoliet og det nordøstlige Kina, specielt det store sletteland i provinsen Chihli og således med Peking.

Fra Nank'ou, der ligger $1\frac{1}{2}$ —2 timers vej på toget fra Peking, kan turen op til Den Store Mur gøres på forskellig måde; de fleste tager med toget frem og tilbage: det har en station kun en halv times vej fra muren og den store port, som er anbragt oppe i selve passet, der danner skellet mellem sletterne nord for bjærgene og dem syd derfor. Men har man tid og kræfter, er det ulige mere lønnende at vælge den unægtelig ret anstrengende, men til gengæld højst interessante tur ad karavanevejen op gennem passet ved Nank'ou; så kan man vende tilbage med banen. Måske noget lettere er det at tage toget op til passet og landevejen nedad, men det omvendte er dog vistnok mere lønnende.

Nank'ou ligger tæt nedenfor en bjærgkæde, ikke meget høj, men et bølgende hav af højderyg bag højderyg, som lige fra havet i øst til langt henimod Kinas vestgrænse ligger tæt indenfor dets åbne nordgrænse mod Mongoliet og Manchuriet, og som også selv i ældre tid har dannet landets nordlige grænse; en bjærgkæde som vel ikke har dannet en uoverstigelig barrière, men dog givet en vis beskyttelse, i hvert fald en forsvarslinie mod de nordlige barbarers angreb, som idelig hjem søgte de kinesiske sletter.

Men med alle disse vilde folkeslag ude på stepperne stod kineserne ikke blot i sådan krigerisk forbindelse, som det ovenfor er omtalt, i kampen når de beredne horder lavineagtigt stormede frem gennem bjærgpasserne for at skænde og brænde og hjemføre rigt bytte fra Pekingsletten; eller når de kinesiske hære ad de samme veje trængte frem for at tugte røveren i hans eget land. Fra Arilds tid har den fast bosiddende, vindskibelige befolkning syd for bjærgene og dens store byer stået i et livligt handelssamkvem med nomadestammerne på de nordlige sletter; og således er det endnu. Højt skattet pelsværk, men frem for alt kvæg: får, oxer, heste og kameler førtes og føres endnu den dag idag i rige mængder ad de samme veje fra nord til syd, ad hvilke kineserne sendte deres langt overlegne kulturs frembringelser, først og sidst silkestoffer af alle slags, til de nordlige

naboer. Også om disse handelsforbindelser og udvexlingen af rige gaver og tributer hører vi mangt og meget i kinesernes historiske litteratur.

Kun på få steder langs Kinas nordgrænse åbner bjærgene sig fra nord til syd i farbare færdselsveje, og på disse steder har da karavanetrafiken samlet sig, de er blevet til færdselsårer af mægtig kulturel betydning. En af de vigtigste er netop den sænkning tværs gennem bjærgkæden, ved hvis brede sydlige munding byen Nank'ou ligger, og hvoraf den har sit navn. Dette forbindelsesled mellem Mongoliet og sletten omkring Peking har fra ældgammel tid været en kultur- og samfærdselsvej af høj rang, den der forsynede selve hovedstaden med de nordlige folks varer og tributer. Vi kender det jo her fra Europa, hvor de store færdselsveje er konservative, hvorledes trafiken fra by til by og fra land til land endnu i vore dage følger de samme linier som for århundreder siden og i en grå oldtid; vi behøver ikke at gå til Alperne f. ex., også i vort eget land kender vi det. Men her hos os er formerne så forandrede og forbindelseslinierne blevet så mangfoldige, at følelsen for, hvad færdselsveje betyder som kulturfaktorer, er dræbt. Ganske anderledes der ude i Kina, hvor man finder dem som få og primitive linier, nu som i fortiden. Også her i sænkningen ved Nank'ou er der sket forandring; banen er ført op igennem den og har overtaget sin store del af den nu yderligere forøgede vareudvexling; men den har så langt fra sat den gamle karavanevej ud af spillet, nu som før er det denne, ad hvilken i hvert fald den vigtigste del af det nordlige slettelands frembringelser, kvæghjordene, føres til Kina. Man træffer dem her den dag idag, ganske som de antagelig er kommet hened for mange århundreder siden, og når man, i stedet for at vælge befordringen med banen, der ligger i sænkningens modsatte side, med historien in mente følger den gamle vej op til pashøjden, får man et uforglemmeligt indtryk af en gammel og primitiv kulturvej af høj rang. Vejens ældre historie er blodig; ikke altid nåede de vilde rytterskarer så langt som hertil, men mangan gang har dog strømme af blod flydt ved de mægtige befæstningsanlæg, der nu ligger som langsomt hensmuldrende vidnesbyrd om, at også her har tampen brændt ganske uhyggeligt. De blodige tider er forbi, hvor vilde rytterhorder sværmede ned gennem dette pas, men endnu lever de i de mægtige mure, der oppe på pashøjden og på tre steder længere ned mod dalen stiger højt op ad skrænterne til højderyggenes toppe og omslutter fordom stærke og vigtige garnisonsbyer.

En sådan udflugt op gennem passet foretages da helst på den måde, at man ved hotellet i Nank'ou, hvor man har overnattet, lejer et æsel eller muldyr til at bære rygsækken og madkurven og så

naturligvis til at sidde op, hvis man får lyst dertil; med dyret følger en halvvoxen knægt, som skal få det til at gå — for noget mere genstridigt og umedgørligt end et kinesisk muldyr eller æsel skal man søge længe om: er man blot et øjeblik for optaget til at passe tøjlerne, risikerer man at vågne af sine betragtninger ved at stå overskrævs af dyret, som ganske roligt har lagt sig ned. Prygl og knubs hjælper intet, det eneste, som kan få det til at gå, som det skal, er de sære lyd, som kun driveren kan udstøde forståeligt. Man har en bekendt og vistnok sand beretning om en europæisk hær, som på marchen fra Tientsin og til Peking (det var vistnok i krigen 1860) gjorde sine erfaringer: alt hvad der kunne opdrives af vogne og lastdyr, var rekvireret, men en skønne nat rømmede alle de kinesiske førere, og ingen magt i verden kunde nu få dyrene til at gå; hæren kunde ikke komme afsted, men måtte vente, til man endelig havde fundet nyt mandskab i tilstrækkeligt tal.

Man bryder da, ledsaget af æsel og fører, op fra hotellet en smuk efterårs morgen, hvis kulde og dugvæde snart viger for denne egns evige solskin. Forude ligger i en let dis bjærgene, række bag række, brunlige af efterår, kun dækkede af kort græs og sparsom buskvæxt, knapt et eneste lille forkrøblet træ, skarpe rygge og brede flader, hvor bare sorte grå klippeblokke ligger vildt og malerisk slængt omkring, men blottede for menneskelig bebyggelse. Og forude ligger også den tragtformede dalsænkning, som man skal op igennem, bred forneden, men hurtigt snævrere og snævrere, som man stiger op; og i dens bund et stenet, hvidligt flodleje. På det første stykke, hvor man følger banelinien, kan man rolig gøre sig det bekvemt på dyrets ryg, der er ikke stort andet at se på end det fjærnere landskab, der ligger foran; men snart bliver det anderledes, og det betaler sig at gå til fods uden at bekymre sig om, at ledsagerne uvægerlig sækker langt agterud. Man kommer ind på den gamle vej, og den byder nok at fæste opmærksomheden på.

Et kinesisk ordsprog siger: en vej er god i ti år og slet i 1000. Som man nu vandrer op ad denne ældgamle og vigtige hovedfærdsåre, mindes man uvilkårligt om dette gamle ord og bestyrkes i sin ærbødighed for den folkelige filosofis visdom og evne til at formulere de evige sandheder; indtil der efterhånden melder sig en tvivl om, at *denne* vej virkelig har været god i noget tiår, eller blot et eneste år, og med den følger en dyb undren over, at en tilstand som den, man her finder, overhovedet er mulig på en vej af dennes betydning. Kina har haft et net af ypperlige landeveje — d. v. s. Nordkina, for i syden færdes man på kanaler, ikke på veje —; men det er længe siden. Allerede den store kejser Shih-huang-ti af Ch'in-dynastiet, der

i det 3. årh. f. C. samlede hele Kina, og som senere skal omtales igen, anlagde et udbredt system af landeveje, som man aldrig før havde kendt magen til, og også fra langt senere tider, især fra Ming-dynastiets (1368—1644), viser bl. a. Pekings omegn rester af storslåede vejanlæg med brede kørebaner belagte med mægtige stenfliser, omhyggeligt tilhuggede og sammenpassede, pragtfulde broer af sten spændende over store og små floder og kløfter — anlæg som de var mulige i Kinas store fortid. Det påstås, at også vejen gennem Nank'ou-passet har været et sådant ypperligt vejanlæg, udført under det mongolske Yüan-dynasti, og virkelig er der også steder, hvor den bærer vidne om at have været anlagt engang. Ned gennem kløftens midte strømmer et vandløb, til daglig ret ubetydeligt, men flodsengens vildhed og de svære klippeblokker, som er revet med langt ned igennem det, viser tydeligt nok, at bølgerne også kan gå højt her. Øst for floden går banelinien, solidt anlagt på ofte imponerende stensætninger og dæmninger og gennem flere tunneler; stigningen er meget betydelig og kræver meget svære lokomotiver til at føre toget til tops. På den modsatte, den vestlige side af sænkningen går på det første og største stykke karavanevejen, snart nærmere, snart lidt fjærnere fra flodlejet, undertiden langs med bratte klippevægge, på andre steder gennem mere åbent land, hvor små sidedale åbner sig. Hist og her, hvor skrænten er stejl ved vejens side, sikres den ved murede stensætninger, undertiden endog med brystværn; på andre steder finder man rester af belægning med mægtige, 1—1½ m brede stenfliser, ofte nok næsten ukendelige og knuste af nedstyrtede klippeblokke; så igen, hvor faldet er stærkere og grunden ikke den bare klippe, er lange, smalle stenplader lagt på tværs i trappeform, for at regnen ikke skal skylle det hele bort og udslette ethvert spor af vej. Men det er kun den mindste del deraf, der således er kunstigt sikret, på den største del af den ser man næppe spor af, at den har været ordentlig anlagt. Nede ved dalen fører den gennem det rene morads, over floden, som den nogle gange skærer, er der lagt en enkelt række sten, hvorpå man kan passere tørskoet hoppende fra den ene til den anden, når vandstanden er lav. Dyr og vogne må igennem vandet; når dette går højere — hvad der sagtens ikke sker ret ofte og kun varer kort — må man formodentlig vente, til det falder; der skal i fortiden have været broer, og rester af en findes vistnok endnu. På lange strækninger er der ikke andet end sten og atter sten, mindre der skrider og ruller under foden, og store der ligger så tæt og så toppede med store huller og revner imellem, at man idelig må svinge til højre og venstre for at komme frem; eller det er en klippeflade så jævn og glat, at selv æsel og muldyr har svært ved at finde fodfæste; så igen

møder man et parti, hvor vejen fører over lagdelte klippepartier der, da disse bjerge opstod, er kommet til at ligge skråt på højkant, og hvor kun slidet af de utalte millioner af hove nødtørftigt har mildnet de aller skarpeste kanter. Og det er ganske bogstaveligt, at man kan gå vild midt på landevejen; har man ikke ved at færdes på kinesiske veje fået sin orienteringsevne udviklet, kan man på visse punkter pludselig stå og ikke vide, hvor den går videre. Også nede på sletten er det lignende: når man fra Nank'ou tager til Minggravene, skærer man denne karavanevej noget øst for jærnbanestationen, og man kan passere den uden at ane, at det er en vej, man krydser. Men her er terrainet fladt og jævnt, i sænkningen mellem bjærgene derimod er vejen på adskillige steder næsten ufremkommelig: man undres og spørger sig selv, hvorledes en sådan tilstand er mulig på en hovedvej som denne. Måske er forklaringen den, at kineserne havde al mulig grund til ikke at byde de beredne røvere mod nord en alt for let fremkommelig bane, når de kom på deres plyndringstog; at også handelsvejen blev lige så besværlig, måtte da tages i købet.

Vejlængden fra Nank'ou („den sydlige munding“) til Peik'ou („den nordlige munding“) eller Pa-ta-ling, som pashøjdens egentlige navn er, angives meget forskelligt. Det japanske turistbureaus fortræffelige håndbog angiver c. 13 engelske mil, hvad der stemmer temmelig godt med jærnbanekøreplanens distanceberegning. Kinesiske kilder opgiver efter sigende 50 li eller omtrent 30 km, og det behøver ikke at være galt, selv om 13 miles er det rigtige, men det vilde dog være interessant at vide, hvor mange li der så er fra Pa-ta-ling til Nank'ou. Kineserne giver os nemlig ikke ubetinget ret i, at frem og tilbage er lige langt: der kan godt være f. ex. 8 li herfra og dertil, medens der er 6 li derfra og hertil; for kineseren er vejens længde afhængig af, hvilke hindringer og hemninger den frembyder, således at også stigningen (som her er betydelig) og dens fremkommelighed tages i betragtning. (som her er betydelig) og dens fremkommelighed tages i betragtning. meget kort på denne vej. Hvis man er en god fodgænger og marcherer ufortrødent, men dog giver sig ikke alt for knap tid til stedets seværdigheder, kan man gøre turen på c. 5½ time, men ved vejs ende har man da ogsaa lov at være træt.

Byen Nank'ou ligger i selve sænkningens brede munding, og strax her træffer man resterne af de svære befæstningsværker, som skulde sikre indgangen til Pekingsletten, passets sidste forsvarslinie; byen ligger i en bred mursløjfe, en stor rhombeformet firkant af mure, som strakte sig tværs over dalen og fortsætter sig i enkelte murlinier op til højdernes top på begge sider. Kun en del deraf er dog bevaret i temmelig forfalden tilstand, især af den østlige del er meget vejet for

banelinien. Langs lave, lerklinede hytter og forfaldne mure rykker man frem, og længe varer det ikke, inden man føler sig hensat til en fortid, der ikke kendte til nutidens hast og hurtige befordringsmidler: ved en lille gruppe huse, en forstad eller lille landsby, holder en større karavane af kameler rast. Det er mærkeligt, som kamelen vedbliver at påvirke en som en sært betagende fortidslevning, også her hvor man næsten daglig ser den; den spiller trods automobil og jernbane endnu en vigtig rolle som transportmiddel i disse egne. Malerisk passer den ind i det nordkinesiske milieu og virker med sin stolte sindighed og de kloge øjne, det ligesom foragtelige blik, som en protest mod alt det moderne udenlandske væsen. Det var en ejendommelig betagende oplevelse på en sen, månelys aften ved tilbagekomsten fra Minggravene at se en lang kamelkaravane passere på kort afstand hen ad denne karavanevej gennem sletten ad Peking til, et af de uforglemmelige øjeblikke, som, ofte ved en ringe anledning, kommer nu og da, hvor man pludselig gribes dybt og voldsomt af orienten, hvor følelsen af at stå midt i dens forunderlighed med et mægtigt fylder ens hele bevidsthed. Også uden at evnen til at undres afstumpes, er det jo således, at alt det forunderlige, man møder på sin vej, alt det skønne og stor-slåede og navnlig det sære og fremmedartede, næsten fra den første dag synes så naturligt og selvfølgeligt, fordi man ser det under dets egen himmel, i dets egne omgivelser.

Videre går vejen, stenet, men endnu forholdsvis bred og magelig, langt fra de omgivende højder, snart nærmere snart fjærnere fra floden; nu og da fører den forbi lave, fattige huse, byggede af bjærgets sten eller klinede af ler og med tunge tage ligeledes af det grågule ler; undertiden lyser deres svagt skrånende flade gyldent eller rødt i solskinet: kommer man nærmere, ser man, hvorledes de er tæt bedækkede med gule majscolber eller røde frugter, som skal modnes eller tørres. Alle huse er omgivne af mure, hver lille gård for sig eller flere sammen: alt omhegnes med mure, en skik, der vel stammer fra de tider, da røveruvæsenet her spillede den samme uhyggelige rolle, som det endnu gør det i mange andre egne. I flodlejet står hist og her små grupper af træer, et enkelt sted en helt idyllisk lille landsby omgivet af en forholdsvis yppig vegetation; i hele egnen omkring Peking er piletræet det, som præger landskabets karakter. Så indsnævres dalen efterhånden, og vejen nærmer sig mere til bjærgsiderne, man nærmer sig den midterste og vigtigste af de tre befæstningslinier, som spærrede sænkningen, og hvis mure og kasteller allerede ses op over højderne, hvor de taber sig hen over ryggen; de danner her tværs over sænkningen en elliptisk sløjfe, hvis omkreds angives at være 30 li (godt 13 km) med en højde af 26 fod. Det befæstede sted her er be-

rømt, *Chü-yung-kuan*, for århundreder siden en vigtig garnison og stærk fæstning, nu ikke stort mere end et toldsted. Allerede i ældgamme tid, da Den Store Mur eller dens forløbere først blev bygget, mener man, at der her har været en vigtig forsvarslinie; i sin nuværende skikkelse stammer den fra Ming-dynastiets første del, men allerede langt tidligere har her været en stærk fæstning, om hvilken der har stået kampe, som vi har sikker viden om. Nü-chih-stammen, som i begyndelsen af det 12. årh. oprettede Chin-dynastiet med Peking som hovedstad, blev slået tilbage her og måtte omgå stillingen; i to store kampe blev mongolerne slået tilbage her, selv verdenserobreren Chingiz-khan, som 1215 ødelagde Peking og banede vejen for det mongolske Yüan-dynasti, som hans sønnesøn Kublai-khan oprettede (1260), søgte forgæves at trænge igennem og måtte vælge andre veje. Det er en by endnu, men en by i usselt forfald; før havde den endda en forstad udenfor den sydlige byport, men kun ruiner deraf er tilbage, dets lille tempels gudebillede hugget i sten, vel krigsguden Kuan-ti, står tilbage i sin niche i muren som eneste rest af helligdommen. De svære byporte er dobbelte, således som de plejer at være det i Kina: fra selve bymuren, foran dens portbygning skyder en halvkredsformet murkrans sig frem, og i denne er den ydre port med sit porttårn; i almindelighed går de to portes axer vinkelret på hinanden, så at adgangen til den ydre helt beherskes fra muren, men her ligger de i samme axe, fordi terrainet er for smalt til at give plads til det fornødne vejsving. Muren ved den forfaldne sydport er et imponerende, svært bygningsværk, men skredet og revnet fra øverst til nederst, så at den når som helst synes at kunne styrte ned i kløftens bund; bedre bevaret er den nordlige, som endnu har sin overbygning. Indenfor de svære mure ligger en usselig lille by, halvdelen af husene ligger i ruiner, og hvad der endnu står bærer præg af fattigdom og forfald, templerne er stængede eller styrtet sammen; foran en lang mur, hvis indgang er tilmuret, står endnu på gaden to martialske stenløver, frygtelige at skue med gab, der når helt op til ørene; bygningen, der engang lå bagved, var sagtens kommandantens yamen, men intet af de sørgelige rester viser os det. Et mærkeligt dyr er løven: ligesom til os er den kommet til Kina, hvor den heller ikke har hjemme, som symbol for styrke og magt, og der som her er den trængt ind som et meget benyttet motiv i kunsten. Den lange vej op til disse egne er den vistnok kommet med buddhismen, i den ældste kinesiske kunst kendes den ikke; foran næsten ethvert tempel, foran offentlige bygninger, embedsmændenes konotorer og paladserne finder man dem parvis, vel mindre tænkt som dørvogtere end netop som magtens symbol.

(Fortsættes).